

Recension

JAN TROST

Sociologiska institutionen, Uppsala universitet

Pia-Maria Ivarsson – Barns gemenskap i förskolan. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2003

Låt mig först konstatera att, enligt min uppfattning, denna avhandling för doktorsexamen i pedagogik är synnerligen intressant – vilket jag i det följande avser övertyga läsaren om. Men först något om innehållet. Efter inledande kapitel om gemenskap och svensk förskola lägger författaren vikt vid att hon i denna forskning betonar ett barnperspektiv. Vad detta kan innebära diskuteras också ganska utförligt. Det bärande teoretiska perspektivet har sina rötter i vad som brukar kallas symbolisk interaktionism och då faller social konstruktivism på sin plats. Det teoretiska verktyget social ordning diskuteras också där och mycket riktigt påpekas att »social order» är mer än den svenska översättningen ger. »Social order» är nämligen såväl verb som substantiv och inte endast substantiv som den svenska termen antyder eller innebär. Redan för mer än hundra år sedan arbetade Charles Horton Cooley med denna term och med detta begrepp.

Så kommer empirin och den är förförisk. Pia-Maria Ivarsson har samlat in data bland förskolebarn genom deltagande observationer och genom videospelningar. Deltagande observation kan ske på många varierande sätt. Författaren har försökt vara så deltagande som möjligt och det är kanske inte så lätt då de observerade är förskolebarn medan observatören är vuxen. Och dessutom till förvillelse lik en »fröken». Men genom att vägra uppträda som »fröken» och i stället göra som barnen gör (vissa hinder sammanhängande med skillnader i kroppsstolek förhindrade dock vissa aktiviteter) lyckades hon förmodligen ganska väl att vara nära nog äkta deltagande observatör. I leken glömmer såväl barn som vuxna så lätt att skilja mellan lek och annan »verklighet».

I slutkapitlet återkommer en ganska omfattande begreppsdiskussion. Där behandlar författaren frågan om barn som sociala aktörer i sin egenskap av människor, visserligen i fysisk mening mindre än vuxna, men ändå människor, dvs. aktiva varelser. Den sociala delen av termen är viktig eftersom den visar att det är fråga om en avhandling som har människors samspel i fokus.

Att barns lek i mycket stor utsträckning handlar om deras sociala interaktion med andra barn framkommer tydligt. Även då de leker ensamma torde det vara fråga om social interaktion trots att inga andra är närvarande. Det

hade varit intressant med en diskussion också av detta fenomen; när vi tänker gör vi det genom att samtala med oss själva eller med tänkta andra. Och då interagerar vi.

Författaren diskuterar också det hon kallar *situerade aktiviteter* där hon poängterar att våra handlingar sker i nuet; genom observationer får man fram endast vad som sker i nuet. Retrospektiva data kan vi inte få fram på det sättet, då behöver vi till exempel kvalificerade kvalitativa intervjuer. Men genom att göra observationerna i flera nu kan beteendemönster upptäckas och på så sätt samlar vi in data som blir retrospektiva i praktiken.

Någon gängse metoddiskussion finner man inte så lätt i denna avhandling. Man finner däremot väl kvalificerade sådana diskussioner och andra upplysningar om materialet litet här och där. Det kan förefalla en smula vimsigt men passar bra in i helhetsbilden. En vän av ordning skulle nog bli en smula irriterad. Men en annan vän av ordning skulle nog kunna finna vitsen med att föra metoddiskussioner i anslutning till tolkningen av data. Den vännen av ordning kanske anser att metodreservationer alltför sällan återfinns i anslutning till tolkningarna – den vännen skulle således gilla den aktuella variationen.

För mig som aldrig befunnit mig i någon förskola annat än för att hämta barnbarn har läsningen av denna avhandling varit spännande. Ett av kapitlen handlar om hur Tingelinge-tåget går. En för mig helt ny insikt. För den som tillbringat en tid av sin barndom på dagis är det förmodligen som att känna igen en gammal bekant då det kapitlet läses. Läsaren får en inblick i hur den sociala ordningen ser ut och skapas då »fröken» är med respektive då hon inte är det, utan då barnen leker den leken ensamma i mindre grupp. Leken är densamma men genom situationen, genom den situationerade aktiviteten, blir det fråga om något helt annat – fortfarande samma lek men ändå en annan lek.

Ett annat av datakapitlen handlar mycket om gungorna och deras uppgift som sociala objekt för barnen. Här är det på dagis tydligen en verksamhet som barnen sköter praktiskt taget utan inblandning av vuxna – nota bene, då de är på dagis. När jag var barn och gungorna av en järnbeslagen plankbit kunde man inte leka med gungorna. Man kunde gunga och man kunde tävla om vem som kunde spotta längst eller hoppa längst då gungan var i full gång. Man kunde också tävla om vem som vågade gunga högst.

Nu rör det sig om samma fenomen men samtidigt också något helt annorlunda. Nu har bil- eller traktordäck trätt i den hårda och farliga plankbitens ställe. Förutom de gamla aktiviteterna kan barnen med dessa däck verkligen leka tillsammans. De kan gunga flera samtidigt på samma gunga och ha en massa andra nöjsamheter för sig. Det har inneburit att den sociala ordningen berikats med flera regelverk och flera möjligheter.

Jag hoppas att jag lyckats med min föresats att visa att detta är en läsvärd och nöjsam bok – till skillnad från många andra doktorsavhandlingar. För de blivande förskolelärarnas fromma hoppas jag att Pia-Maria Ivarsson arbetar om sin avhandling så att den kan bli en välkommen lärobok. Den kan i så fall komma väl på sin plats inte bara på utbildningar till förskolelärare utan också vid andra utbildningsvägar.